



Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ275
OCAK 2021



AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ: ULUSAŞIRI BİR HAREKET OLARAK PEGIDA ÖRNEĞİ

M. ENES ARSLAN



Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2021



Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 4 Şubat 2021

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)

"Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir"

AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ: ULUSAŞIRI BİR HAREKET OLARAK PEGIDA ÖRNEĞİ

Yazar Hakkında

M. Enes Arslan

M. Enes Arslan, Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) Güvenlik Çalışmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev alan M. Enes Arslan, radikalleşme, siyasal şiddet, devlet dışı silahlı aktörler ve aşırı sağ bağlamlarında çalışmalar yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER



- 5** GİRİŞ
- 6** AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ: FELSEFİ KÖKLER VE BUGÜN
- 9** ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ: AFD VE PEGIDA
- 9** ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ (AFD)
- 10** PEGIDA'NIN KURULUŞU, DÜZENLİ PROTESTOLAR VE KARŞI PROTESTOLAR
- 13** PEGIDA'NIN GENEL SÖYLEMİ VE DEKLARASYONLARI
- 15** ULUSAŞIRI BİR HAREKET OLARAK PEGIDA
- 18** SONUÇ



GİRİŞ

i kinci Dünya Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş'ın Batı kanadının lideri ABD'nin desteği ile Batı Avrupa'da yeni bir düzen kurulmuştu. Bu düzende 1949 yılı itibarıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile somutlaşmaya başlayan Avrupa entegrasyonunu fikri hızlı bir şekilde güç kazandı. Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un katılımı ile kurulan AKÇT, bugün Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşen yapının temelini teşkil etti. İdealist fikirlerle bölgedeki en büyük sorunlardan birisi olan Fransa ve Almanya arasındaki kömür-çelik mücadelesini iş birliği temelinde sona erdirmeyi amaçlayan bu girişim, Batı Avrupa'da özellikle savaş sonrasında doğan nesillerin gelecek için ümit var olmalarını sağlamıştı. Ancak örgütün Avrupa'daki diğer ülkeleri de bünyesine yavaş yavaş kat-

masına ve görece bir Avrupalılık değerleri sistemi oluşturmaya rağmen Avrupa'da zaman zaman kendisini hissettiren fakat ana aktör olmaktan daima uzak olan aşırı sağ hareketler, 11 Eylül'deki terörist saldırılar, 2008 Dünya Ekonomik Krizi ve Arap Baharı sürecinde meydana gelen özellikle 2015 Mülteci Krizi olarak bilinen Avrupa'ya yönelik büyük göç hareketleri gibi önemli olaylardan sonra kendisinden sıkça bahsettirmeye başladı.

Avrupa özelinde aşırı sağın ana akımlaşma yolunda hızla ilerlediği, söylemini kabul ettirme ve yayma mücadelesi verdiği söylenebilir.¹ Bu mücadele aşırı sağ düşüncelere sahip kimselerce siyasi arena, internet ortamı ve sokaklar gibi farklı mecralarda sürdürülmektedir. Siyaset dışı mecralarda kendisini gösteren ve ulusaşırı bir özelliğe kavuşan Batı'nın İslam-

¹ Samuel Salzborn, "Renaissance of the New Right in Germany? A Discussion of New Right Elements in German Right-Wing Extremism Today", *German Politics and Society* 119, sayı 34 (2016): 38.

**Siyaset dışı
mecralarda
kendisini
gösteren
ve ulusaşırı
bir özelliğe
kavuşan Batı'nın
İslamlaşmasına
Karşı Vatansever
Avrupalılar
(PEGIDA)
hareketi,
Avrupa'da
toplumsal
anlamda en çok
dikkat çeken
oluşum olarak
araştırmalara
konu
olmaktadır.**

laşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar (PEGIDA)² hareketi, Avrupa'da toplumsal anlamda en çok dikkat çeken oluşum olarak araştırmalara konu olmaktadır. Özellikle ulusaşırı özelliği ile diğer hareketlerden önemli bir ayrışma gösteren PEGIDA'yı anlamak, Avrupa'daki aşırı sağ hareketlerin toplumsal boyutlarını açığa kavuşturmak adına oldukça önemlidir.

Bu çalışma, aşırı sağın Avrupa'daki gelişimine değindikten sonra Almanya özelinde gelişen PEGIDA hareketine odaklanacak, Almanya'da aşırı sağın gelişimini, Almanya için Alternatif Partisi'nin (AfD)³ verilerini, PEGIDA'nın kuruluşunu ve düzenli protestolar sürecini aktardıktan sonra hareketin ulusaşırı gelişimini ortaya koyacaktır.

AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ: FELSEFİ KÖKLER VE BUGÜN

Avrupa'da aşırı sağın kökleri incelendiğinde Aydınlanma çağına kadar gitmek mümkündür. Avrupa'nın felsefi temelini oluşturan fikir insanların aynı zamanda insanları birbirinden ayıran, bugün aşağılayarak bakılan birçok fikri benimsedikleri ve

bu fikirlerin yayılmasına öncülük ettikleri görülmektedir. Bu açıdan Locke, Kant ve Hegel'in ırk kavramının oluşumuna verdikleri katkıya, ırkçılık fikrine etkilerine ve sömürgecilığe yol açan onu destekleyen kölelik hakkındaki düşüncelerine ulaşmak zor değildir.⁴ Locke, bir yandan insanı yüceltirken diğer yandan sömürgeci köleliğin meşrulaştırılmasına dair yazıları ve kölelik sistemi içerisindeki idari görevleri yanı sıra özellikle "Yönetim Üzerine İkinci İnceleme" adlı eseriyle katkı yapmıştır.⁵ Örneğin Locke, bahsi geçen eserinin 16. bölümünde "savaşa doğrudan katılan insanların köleleştirilebileceğini" açıkça yazmaktadır.⁶ Kant'ın alaycı bir şekilde ırkçı yorumunun en bilinen şekli "Güzel ve Yüce Duygusu Üzerine Gözlemler" adlı eserindeki "birisinin baştan aşağı kara oluşunun onun aptal olması için açık bir kanıt olduğu" ifadeleridir.⁷ Hegel ise tarihi, bir mahkeme olarak inşa etmiş; "Dünya Tarihi Üstüne Dersler" adlı eserinde Afrikalıları yargılayarak onları barbar ve yamyam ilan ettikten sonra kültürün bütünlüğü için gerekli olan unsurların tümünden yoksun olmakla itham etmiştir.⁸

² Almanca: Patriotische Europäer Gegen Islamisierung Des Abendlandes (PEGIDA), İngilizce: Patriotic Europeans Against the Islamisation of the Occident

³ Almanca: Alternative für Deutschland (AfD), İngilizce: Alternative for Germany, Türkçe: Almanya için Alternatif Partisi

⁴ Robert Bernasconi, Irk Kavramını Kim İcat Etti? (Metis Yayınları, 2020), 8-10.

⁵ Uzgaliş, William, "John Locke, Racism, Slavery, and Indian Lands", içinde The Oxford Handbook of Philosophy and Race, ed. Naomi Zack (Oxford Handbooks Online, 2017), 2.

⁶ John Locke, Second Treatise of Government, Ed. C. Macpherson. (Hackett, 1980), 92.

⁷ Kant, I. Observations on the Feeling of the Beautiful and Sublime, İng. Çev.: John T. Golthwait (University of California Press, 1973), 113.

⁸ Hegel, F. Elements of the Philosophy of Right, İng. Çev.: H. B. Nisbett, (Cambridge University Press, 1991), 371-372.

Aşırılık açısından bakıldığında biyoloji çalışmalarını ile ortaya atılan Darwinizm, zamanla Sosyal Darwinizm'e dönüşmüş ve genelde faşist ideolojilerin, özelde Nazi ideolojisinin temelini teşkil etmiştir. Ayrıca Sosyal Darwinizm ve öncesinde oluşan "beyaz ırkın üstünlüğü", "beyaz adamın yükü"⁹ gibi fikirler sömürgecilik için felsefi temellere katkı sunmuştur. Buna göre beyaz adam (Avrupa kökenli ırklar), ırklar arasında en üstünü dolayısıyla diğerleri üzerinde hak sahibi, onların terbiyecisi konumundadır. Sosyal Darwinizm öncülüğünde Nazi ideolojisi ile zirve noktasına ulaşan bu fikirler, Avrupa'yı hem kendi kıtasında hem de dünyanın diğer birçok coğrafyasında savaşa götürmüştür. Bugün de bu fikirler, eski gücünde olmasa da tüm dünya için güvenlik tehdidi oluşturmaya devam etmektedir.

Ekonomist Malthus'un 1798 tarihinde yayınlanan "Nüfus Artışı Hakkında Araştırma" isimli çalışması tarafından temelleri atılan ve Herbert Spencer'in çalışmaları ile gelişen Sosyal Darwinizm, kısaca Charles Darwin'in 1859 yılında yayımlanan "Türlerin Kökeni" kitabında savunduğu canlı türlerinin gelişimi hakkındaki düşüncelerinin sosyoloji alanına uyarlanmasıdır. Sosyal Darwinizm, Darwin'den çok Herbert Spencer'in çalışmaları ile gelişmiştir. Darwin, canlı organizmaların doğal seçim yolu ile hayatta kaldıklarını iddia ederken;¹⁰ Spencer, insanların da tıpkı diğer canlılar gibi Darwin'in iddia ettiği şekilde doğal bir seçimden geçtiğini, bu çerçevede hayatın kaçınılmaz bir mücadele süreci olduğunu savunmuştur.¹¹ Bu mücadele, birbirinden net bir biçimde ayrılan ırkların mücadelesidir. Bu anlayış, ırklar arasın-

da kesin bir ayırım yapmayı, ırk merdiveninin ve ırklar hiyerarşisinin oluşmasını beraberinde getirmiştir.

Sosyal Darwinizm'in etkisi ile Avrupa, "diğerleri" üzerinde her türlü tasarruf hakkını kendisinde bulmuş, insanları tarihte hiç olmadığı şekilde büyük bir hız ve kitle ile köleleştirmiş ve direnç gösterenleri "terbiye etmek" üzere her türlü sert yöntemi uygulamıştır. Fakat sömürge hareketlerini güçlendiren bu fikirler, aynı zamanda Avrupa'da 19. yüzyıl başları itibarıyla en önemli fikir trendleri arasında yer almış¹² Avrupa ve Kuzey Amerika'nın kendi içerisinde bir sömürge ve güç yarışına yol açmış, dünya üzerinde hâkimiyet mücadelesi veren Avrupalı devletlerin kendi aralarında savaşmalarına neden olmuş ve dünya, tarihindeki en büyük iki savaşı Avrupa merkezli olarak yaşamıştır. Bu savaşlar, Sosyal Darwinizm kökenli ideolojilerin popüleritesini düşürse de bu fikirlerin tamamen yok edilmesi mümkün olmamış; bugün, aşırı sağ çatısı altında aynı fikirler kendilerini tekrar gün yüzüne çıkarmaya başlamıştır.

Sosyal Darwinistler tarafından savunulan fikirlerin Nazi ideolojisi içerisinde büyük bir yer işgal ettiği araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur.¹³ Aryan ırkın diğer ırklara göre daha üstün olduğu, bu ırkın fiziksel ve zihinsel açılarından diğer ırklara göre net bir şekilde pozitif anlamda farklılık arz ettiği fikri Nazi ideolojisi için bir temel teşkil etmekteydi.¹⁴ Buradan hareketle aşırı sağ hareketlerin Sosyal Darwinizm kökenli fikirlerin tamamını benimsemeseler bile bu köklerden beslenebilecekleri, bu

⁹ Rudyard Kipling, *The White Man's Burden: The United States and the Philippine Islands*, (1899).

¹⁰ Mike Hawkins, *Social Darwinism in European and American Thought, 1860-1945* (Cambridge University Press, 1997), 24-25.

¹¹ Hawkins, 84.

¹² Gregory Claes, "The 'Survival of the Fittest' and Origins of Social Darwinism", *Journal of the History of Ideas* 61, sayı 2 (2000): 226.

¹³ Richard Weikart, "The Role of Darwinism in Nazi Racial Thought", *German Studies Review* 36, sayı 3 (2013): 537.

¹⁴ Weikart, 552.

fikirleri yorumlayarak yeni formlara sokabilecekleri gözden kaçırılmamalıdır.

Bugün, aşırı sağ olarak adlandırılan hareketlerin köklerinin faşist ideolojiler ile ortak birçok yönünün olduğu kabul edilmektedir. Her ne kadar aşırı sağ tanımı üzerinde tam anlamı ile bir uzlaş olmasa da bu konuda literatürde genel bir kanaat oluşmuş durumdadır. Bu kanaate göre aşırı sağ ve faşizm ortak endişelere sahip oldukça benzer bir kökten beslenmektedir. Aşırı sağ kavramı, Mussolini özelinde yer etmiş olsa da zamanla Nazizm ve faşizm için kullanılmış; bugün ise farklı bir yapı olarak birçok siyasi parti, sivil organizasyon ve düşünce biçimleri için kullanılmaya devam etmektedir.¹⁵ Cas Mudde'ye göre bu anlam ayrışması 1990'larda oluşmuştur. 90'lara kadar özellikle siyasi partiler çerçevesinde neofaşist, Neonazi ve benzeri tanımlamalarla anlaşılmaya çalışılan aşırı sağ ancak 90'lardan itibaren ayrı bir parti ailesi olarak görülmeye başlanmıştır.¹⁶

İkinci Dünya Savaşı'nın kaybedenleri olan bu "sert" düşünceler ve beraberindeki örgütlenmeler Batı Avrupa'da kendilerine alan bulmakta uzun süre güçlük çektiler. Ancak özellikle 1980'lerle birlikte Avrupa'da hükûmetlere ve medyaya etki ederek gündemde önemli bir yer işgal etmeyi başardılar.

1960'lı yıllar hem İkinci Dünya Savaşı'nın ardından duyulan topyekûn bir sıcak çatışma endişesinin azaldığı hem de ekonomik gelişmelere paralel olarak işçi ihtiyacının doğduğu bir dönemdir. Bu dönem aynı zamanda yabancı işçilerle birlikte büyük bir kültürel

dönüşümü içinde barındırır. İlk etapta işçi talebini karşılamak ve daha iyi bir hayat umutlarını gerçekleştirebilmek üzere zor şartları kabul ederek Batı Avrupa'ya gelen göçmenler, 1970'li yıllardaki ekonomik sorunlar ve aradan geçen süre içerisinde yaşanan kültürel kaynaşma problemleri ile birlikte istenmeyen kişi konumuna gelmeye başlamıştır. Bu dönemin ve bahsi geçen algının Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde aşırı sağın tohumlarını yeşerten ilk gelişmeler olduğu söylenebilir.

Özellikle Doğu Almanya ile Batı Almanya arasındaki Soğuk Savaş gerginliğinin yanı sıra 1973 Petrol Krizi'ne rağmen büyümeye devam eden Batı Avrupa ekonomisi ve siyasi yapısı, 1980'li yıllarda aşırı sağ partilerin kendilerini iyiden iyiye hissettirmelerinin önüne geçememiştir. Fakat bu durum, 1990'larla birlikte bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır.¹⁷ 1980 ve 90'lı yıllarda Avrupa'da koalisyon hükûmetleri veya hükûmet destekçileri olmayı başaran aşırı sağ partiler olmuştur.¹⁸ Aşırı sağ partiler, ülke bazında değişik seviyelerde etki etmekle birlikte topladıkları oylardan ziyade ortaya koydukları söylem ile iktidarı zorlamaktadırlar. İktidarı zorlama durumu, daha önce bahsi geçen ana akımlaşma ile kast edilen husustur. Bu partiler belki iktidarı ele geçirememekte, ancak iktidar partilerinin söylemlerini kendi söylemlerine yakın hâle getirebilmektedir.¹⁹ Avrupa'da aşırı sağın partiler aracılığı ile ne kadar güçlendiğine dair veriler bu meselenin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Batı Avrupa'da 1990-2015 yılları arasında Avusturya, İtalya, Finlandiya, Hollanda, Norveç ve İsviçre'de

¹⁵ Peter Davies ve Derek Lynch, *The Routledge Companion to Fascism and the Far Right* (Routledge, 2002), 1-2.

¹⁶ Cas Mudde, "The War of Words: Defining the Extreme Right Party Family", *West European Politics* 19, sayı 2 (1996): 230.

¹⁷ Yavuz Yıldırım, "Liberal Demokrasinin Krizi Bağlamında Avrupa'da Sağ Popülizm ve Yükselen Aşırı Sağ", *Amme İdaresi Dergisi* 50, sayı 2 (2017): 59.

¹⁸ Selcen Öner, "Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni Ötekiler ve Türkiye'nin AB Üyeliği", *Ankara Avrupa Çalışmaları* 13, sayı 1 (2014): 165.

¹⁹ Yıldırım, "Liberal Demokrasinin Krizi Bağlamında Avrupa'da Sağ Popülizm ve Yükselen Aşırı Sağ", 64.

doğrudan koalisyon ortağı olan aşırı sağ partiler, bu dönemde kurulan hükümetlerin on yedisinde yer almayı başarmışlardır.²⁰

Bu gelişmeleri açıklamaya çalışan araştırmacılara bakıldığında, aşırı sağın yükselişini ortaya koyabilen, her zaman ve mekân için genellenebilir sebeplerin olmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, bir ülkede aşırı sağ destekleyen kişilerin gerekçelerinin başka bir ülkede aynı etkiyi göstermediği tespit edilmiştir.²¹ Bu durum, aşırı sağ çalışmalarını ülke, aktör veya dönemlere özgü hâle getirmekte, geniş çaplı ve genellenebilir bir analiz yapmayı zorlaştırmaktadır. Bugün aşırı sağ yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde etkisini artırmaya devam etmektedir.

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ: AFD VE PEGIDA

Cas Mudde'ye göre tarihsel faşizm çalışmaları arasında, bugün aşırı sağ olarak nitelendirilen hareketlerin önce Neonazi veya neofaşist olarak nitelendirildiğinden daha sonra aşırı sağ nitelmesine geçildiğinden bahsedilmiştir. Diğer bir grup araştırmacı ise aşırı sağı yeni sağ içerisinde değerlendirmektedir. Bu görüşe göre, Amerika Birleşik Devletleri'nde yeni sola karşı gelişen yeni sağ hareket, zamanla diğer coğrafyalara da yayılarak Avrupa'da etkili olmuştur. Yeni sağın yeni olan yönü, genç ve büyük kentlerin dışında yaşayan orta sınıfa yaptığı vurguda görülebilir. 60'lar ve 70'lerde daha çok etkili olan yeni sağ, büyük etkiler gösterememesine rağmen politik ve ekonomik gelişmeler neticesinde başta politik arena olmak üzere birçok alanda kendisini hissettirmeye başlamıştır. Bu etkiyi,



PEGIDA'nın düzenlediği yabancı ve İslam karşıtı gösteriler

Almanya'da AfD ve PEGIDA özelinde görmek mümkündür.

ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ (AFD)

Almanya için Alternatif Partisi ve PEGIDA'nın da içerisinde olduğu yeni sağ, Almanya'da Birinci Dünya Savaşı ile Nazi Almanyası arasında kalan döneme denk gelen Weimar Cumhuriyeti'ne atıf yaparak kendisine kültürel hegemonya kurma görevini tarihî bir misyon olarak belirler.²² Bu anlamda bir siyasi parti olarak AfD'nin ve bir sokak hareketi olarak PEGIDA'nın aynı düşüncenin farklı alanlardaki yansımaları olduğu söylenebilir.

Almanya'da nasyonal sosyalizm (Nazizm) tecrübesinin ardından kurulan yeni düzen, seçimlerde %5 oy oranını geçebilen partilerin yönetiminde söz sahibi olmasını sağlamıştı. Bu durumun uzunca bir süre aşırı sağ hareketlerin sistem içerisinde seslerini duyurmalarını engellediği söylenebilir. Nitekim AfD'ye kadar bu barajı aşabilen bir aşırı sağ parti olmamıştır.²³

Nisan 2013'te kurulan AfD, 2014'te kuruluşundan yalnızca altı ay sonraki ilk seçimde

²⁰ Cihan Uzunçayır, "Batı Avrupa'da Aşırı Sağ Rüzgarı", *Liber**, 2016, 68.

²¹ Uzunçayır, "Batı Avrupa'da Aşırı Sağ Rüzgarı", 71.

²² Andreas Kemper, "AfD, PEGIDA and the New Right in Germany", ed. Giorgos Charalambous, *The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives* (Friedrich Ebert Stiftung and PRIO Cyprus Centre, 2015), 45-46.

²³ Kemper, 43.

**Almanya'nın
Dresden
şehrinde küçük
bir arkadaş
grubu arasında
Facebook
üzerinden
kurulan ve ilk
gösterisini 20
Ekim 2014'te
düzenleyen
PEGIDA, her
hafta pazartesi
günleri
düzenlediği
protestolarla 4
ayın sonunda
25 bin kişiyi
Dresden
sokaklarına
çekmeyi
başarmıştır.**

%4,7 oy alarak federal meclise girme fırsatını kıl payı kaçırmıştır. Bununla birlikte, Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde %7 oy alan AfD, Brüksel'e yedi parlamenter göndermeyi başarmıştır. 2014 yılındaki Alman yerel meclis seçimlerinde farklı bölgelerdeki sonuçlara bakıldığında ortalama olarak %10-12 aralığında oy toplayan AfD, bu dönemden sonra özellikle medyanın dikkatini yoğun bir şekilde üzerine çekmiştir. Dolayısıyla AfD ile aşırı sağ fikirler ana akım medyada kendisine daha fazla yer bulmuş, bu durum aşırı sağ fikirlerin diğer partilerin ve toplumun gündeminde önemli bir yer edinmesine sebep olmuştur.

AfD'den kısa bir süre sonra kurulan PEGIDA, çok hızlı bir şekilde ulusal ve uluslararası basının dikkatini çekmeyi başararak akademik araştırmaların konusu hâline gelmiştir. Bu noktada ilk çalışmalara örnek olarak Dostal'ın²⁴ ve Önnerfors'un²⁵ çalışmaları gösterilebilir.

PEGIDA'NIN KURULUŞU, DÜZENLİ PROTESTOLAR VE KARŞI PROTESTOLAR

PEGIDA'nın temelde sistem karşıtı bir hareket olduğu söylenebilir. PEGIDA'ya göre sistem, siyasetten ekonomiye, medya-

dan eğitime kadar tüm elitleri ile politik söylemi kontrol eder ve sistem dilini inşa eder. Böylece sistem, gerçekleri manipüle eder ve zayıflayan Alman kültürü, göçmenlerle ilgili konular, Almanya'nın İslamlaşması gibi esas meselelerin gündeme gelmesini engeller. Bu nedenle PEGIDA, bir politika olarak medya organları ve resmî kurumlarla iş birliğini reddeder.

Almanya'nın Dresden şehrinde küçük bir arkadaş grubu arasında Facebook üzerinden kurulan ve ilk gösterisini 20 Ekim 2014'te düzenleyen PEGIDA, her hafta pazartesi günleri düzenlediği protestolarla 4 ayın sonunda 25 bin kişiyi Dresden sokaklarına çekmeyi başarmıştır. PEGIDA'nın 1990'lardan itibaren ya ezici bir çoğunlukla ya da merkez sağ partilerle koalisyon kurarak Saksonya'yı yöneten Hristiyan Demokratların güçlü olduğu bir bölgeden çıkması da dikkate değer bir husustur.²⁶ Bu noktada PEGIDA'yı anlayabilmek için yalnızca federal değil, belki de daha ağırlıklı olarak bölgesel siyaseti anlamının önemi de görülmektedir. Yıllarca merkez partilerce yönetilen Saksonya'da aşırı hareketlerde bir birikme olmuş; İslamofobi, ekonomik daramalar ve göçmen hareketliliği

²⁴ Jörg Michael Dostal, "The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?", *The Political Quarterly* 86, sayı 4 (2015).

²⁵ Andreas Önnerfors, The German 'Patriotic Europeans Against the Islamization of Europe' (PEGIDA): A Movement of Right-wing Populist Indignation? (CFAPS Newsletter 2016).

²⁶ Dostal, "The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?", 523.



PEGIDA destekçilerinin daha çok orta yaş ve üzeri insanlardan oluştuğu görülmektedir.

ile aşırılık sert bir şekilde gün yüzüne çıkarak kendisini göstermiştir.²⁷ Anti-elit ve popülist söylemi öne çıkaran AfD ile siyasal arenada görünen aşırı sağ, PEGIDA ile sokaklarda görünürlük kazanmış ve toplumsal desteğin büyüklüğü nedeniyle kısa sürede etkili bir hareket olmayı başarmıştır.

Kronolojiyi daha iyi görebilmek adına PEGIDA'nın kuruluşuna ve gelişimine dair bazı önemli günleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- 11 Eylül 2014: Facebook sayfasının açılması.
- 20 Ekim 2014: 350 kişi ile başlatılan gösterilerin ilk günü.
- 12 Ocak 2015: Protestolara katılımın 25 bin kişi ile zirve yaptığı gün.
- 13 Nisan 2015: İlk ulusaşırı hamle olarak Hollandalı aşırı sağ siyasetçi Geert Wilders'in bir programa keynote konuşmacısı olarak çağırılması.

PEGIDA, göstericileri dinç tutabilmek için düzenli protestolarını bir tür seremoniye dönüştürmüş; sempatanlarının mobilizasyonunu sağlayarak motivasyonu yüksek tutabilmiştir. Bu çerçevede göstericiler ve konuşmacılar arasında interaktif bir şekilde, marşlara, sloganlara ve ateşli konuşmalara dayalı bu gösteriler üç aşamadan oluşmuştur: Açılış Mitingi, Akşam Yürüyüşü ve Final Mitingi. Böylelikle seremonik bir düzen içerisinde programlar yürütülmüştür.

PEGIDA gösterileri, çeşitli pankartlar, bayraklar içerirken kimi mesajların birbiri ile çeliştiği, "Wirmer" bayrağı olarak bilinen bayrağın zamanla PEGIDA'nın sembolü hâline geldiği görülmüştür.²⁸ Wirmer bayrağının aslında Hitler Almanyasında bir muhalefet hareketini temsil ettiği bilinmektedir. Bu durum, ilk etapta Nazizm ile ortak birçok değere sahip olan PEGIDA hareketi açısından bir çelişki gibi görülmesine rağmen aslında basit bir taktikten ibarettir. PEGIDA yöneticileri sıklıkla kendilerini

²⁷ Andreas Önnersfors, "Moving the Mainstream: Radicalization of Political Language in the German PEGIDA Movement", içinde Expression of Radicalisation: Global Politics, Processes and Practices, ed. Kristan Önnersfors, Andreas; Steiner (Palgrave Macmillan, 2018), 103.

²⁸ Önnersfors, 96.

**PEGIDA'ya karşı
verilen tepkilerin
en büyüğü ve
en önemlisinin
PEGIDA'nın
gösterilerine
alternatif olarak
düzenlenen karşı
protestolar olduğu
söylenebilir.
PEGIDA,
neredeyse tüm
ülkelerde kendi
sempatizanlarından
çok daha kalabalık
bir kitle ile protesto
edilmiştir.**

"aşırı" tanımlamasından kurtarmak için açıklamalar yapmakta, bu çerçevede politika geliştirmektedir. Wirmer bayrağının PEGIDA'nın sembolü hâline gelmesi de bu politikanın bir parçası olarak gözükmektedir. Nazizme muhalif bir hareketin bayrağının PEGIDA bayrağı hâline getirilmesi, Neonazi ve Nazizm-PEGIDA yakıştırmalarını reddeden bir mesaj verilmeye çalışıldığı imajını oluşturmaktadır.

Facebook üzerinden kurulan, zamanla resmiyet kazanarak gönüllü dernek statüsüne geçen PEGIDA, daha sonra kendi internet sitesini²⁹ kurmuştur. Bu süreçte hareketin en büyük etkileşim ağı Facebook sayfaları³⁰ olmuştur. Bu ağlar sayesinde takipçilere güncel meselelere dair düzenli olarak bilgilendirme yapılmış, bu konularda tartışma ortamları oluşturularak ideoloji yayılımı ile farklı bölge ve ülkelerdeki protestoların düzenlenmesi sağlanmıştır.³¹

PEGIDA'nın başlangıçta hızlı yükselişine rağmen 2015'in başlarından itibaren pazartesi günleri yapılan akşam yürüyüşlerine katılımın azaldığı, zamanla birkaç bin ile sınırlandığı görülmüştür. İlk aşamada belli bir sempati ile protestolara katılan kişilerin önemli bir kısmının İslamofobik veya zenofobik temelli aşırı

sağ düşünceye sahip olmaması nedeniyle zaman içerisinde hareketten kopmalar başlamıştır. Başlangıçta PEGIDA'nın sokak hareketlerine destek veren bu kişilerin aslında politik gidişattan şikâyeti olan fakat bunu seslendirme imkânı bulamayan, çeperde kalmış ve siyasette statükodan ümidini önemli ölçüde yitirerek revizyonizm arayışındaki kişiler olduğu söylenebilir.³² PEGIDA kurulduğu dönem itibarıyla hızlı bir ivme içerisinde büyümekle birlikte zamanla görünürlüğü artan aşırı sağ fikirleri nedeniyle güç kaybetmiş ve sınırlı bir kitle ile sabit kalmıştır.

PEGIDA'nın aşırı fikirleri sadece kendi içerisindeki sempatizanları değil, dışarıdaki kitleleri de rahatsız etmiştir. Bu nedenle hareket gerek Almanya'da gerekse faaliyet gösterdiği diğer ülkelerde önemli karşı tepkiler almıştır. Bu karşı tepkiler siyasi arenadan, sivil toplumdan, bireylerden ve genel anlamda toplumdan gelmiştir. PEGIDA'ya karşı verilen tepkilerin en büyüğü ve en önemlisinin PEGIDA'nın gösterilerine alternatif olarak düzenlenen karşı protestolar olduğu söylenebilir. PEGIDA, neredeyse tüm ülkelerde kendi sempatizanlarından çok daha kalabalık bir kitle ile protesto edilmiştir. Hem PEGIDA'nın hem

²⁹ PEGIDA resmî web sitesi: <https://www.pegida.de/>

³⁰ PEGIDA genel ve resmî Facebook sayfası: <https://www.facebook.com/pegidaevdresden/>

³¹ Önnersfors, "Moving the Mainstream: Radicalization of Political Language in the German PEGIDA Movement", 89.

³² Önnersfors, 97-98.

de karşı protestoların oldukça büyük olduğu ülkelerden birisi de Avusturya'dır. PEGIDA Avusturya'da tüm gösterilerinde kendisinden çok daha büyük kalabalıklarla protesto edilmiştir.³³ Avrupa genelindeki karşı protestolar tıpkı PEGIDA'nın düzenli protestoları gibi düzenli bir şekilde yürütülmüş, protestolarda PEGIDA'nın ayrılıkçı mesajlarına karşın birleştirici özellikle göçmenleri kucaklayıcı mesajlar verilmiştir.

PEGIDA'NIN GENEL SÖYLEMİ VE DEKLARASYONLARI

Yukarıda Wirmer bayrağı çerçevesinde PEGIDA'nın uygulamaya çalıştığı "aşırı" yakıştırmasından kurtulma politikasından ve PEGIDA protestolarına katılan önemli bir kesimin zamanla harekete aidiyet açısından sorun yaşadığı için protestolara düzenli katılımı bıraktığından bahsedilmiştir. Buradan hareketle PEGIDA'nın bir yandan kök düşüncelerini ortaya koyarken diğer yandan da hitap ettiği kitleyi kaybetmeme ve karşı argümanlardan sakınabilme yönünde çelişkiler barındıran bir tavır sergilemek durumunda kaldığı söylenebilir. PEGIDA, her geçen gün ideolojik temelleri olan, İslamofobik, zenofobik ve göçmen karşıtlığı bağlamında nefret içeren aşırı fikirlerini daha çok gündemde tutarken bu fikirler nedeniyle kendisini ideolojik olarak daha merkezde gören ancak ilk etapta politik gidişattan şikayetleri olduğu için PEGIDA'ya destek veren sempatizanlarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. PEGIDA, nasıl olduğu ve nasıl görünmesi gerektiği yönünde önemli bir gerginlik içindedir. Bu gerginliği PEGIDA'nın söyleminde ve "position papers", "lists of demands" ve "statements" olarak bilinen deklarasyonlarında görmek mümkündür.

PEGIDA'nın temel değerlerini ve taleplerini anlamak için söylemini analiz etmek gerekmektedir. Çünkü oluşturulan söylem, organizasyon için kendini açığa vurma yöntemidir. Dolayısıyla PEGIDA'nın çeşitli platformlarda kullandığı dili takip etmek, sıkça tekrar ettiği yapıları ortaya çıkarmak gerekmektedir.

Aşırı sağ olarak adlandırılan düşünce yapısının PEGIDA sempatizanlarına doğrudan yansıdığı söylenebilir. Bu konuda yapılan ampirik çalışmalar bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Wodak tarafından formülize edilen aşırı sağ söylemi ile PEGIDA tarafından kullanılan söylemler incelendiğinde büyük oranda bir kesişim görmek mümkündür. Wodak'ın çalışmasında, yerli halk, elit eleştirisi, karizmatik lider odağı ve benzeri hususlar aşırı sağın sıklıkla vurguladığı noktalar olarak ortaya konmuştur. Aynı vurguları PEGIDA'da da sıklıkla tekrar etmektedir.³⁴

PEGIDA'nın söylemi incelendiğinde belli noktaların sıklıkla tekrarlandığı, pankartlara, sloganlara taşındığı görülmektedir. Bu noktada dikkat çeken en büyük mesaj İslam karşıtlığı olarak belirmektedir. Hareketin ismine doğrudan yansıyan doğal olarak çıkış noktasını, temel felsefesini oluşturan düşünce Batı'nın İslam'dan arındırılmasıdır. Bu düşünce etrafında şekillenen sistem karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı hareketin genel söyleminin temelini oluşturur. PEGIDA sempatizanlarına göre Alman hükûmeti Alman ulusunu yok etmek üzere siyaseti ve medyayı bir araç olarak kullanmakta, yıkılacak Alman kültürünün yerine İslam kültürünü inşa etmeyi planlamaktadır. Buna göre mevcut düzen bir ihanet düzenidir. Siyaset ve medya elitlerine bu şekilde bakan PEGIDA, söylem seviyesinden bir adım daha

³³ Lars Erik Berntzen ve Manes Weisskicher, "Anti-Islamic PEGIDA Beyond Germany: Explaining Differences in Mobilisation", *Journal of Intercultural Studies* 37, sayı 6 (2016): 560.

³⁴ Önnersfors, "Moving the Mainstream: Radicalization of Political Language in the German PEGIDA Movement", 96.

Söylemin muhatabı olarak PEGIDA destekçileri ve sempatanları üzerine yapılan araştırmalar, bu kitlenin sosyoekonomik açıdan toplumun en altında bulunmadığını göstermektedir. Aşırı sağ partiler ekonomik kriz dönemlerinde bile ekonomik problemlerden ziyade kültürel değerlerden kaynaklanan sorunlara vurgu yapmaktadır.

öteye giderek Alman ordusunu mültecileri durdurmak üzere Almanya sınırlarında göreve dahi çağırmıştır.³⁵

Almanya, PEGIDA'ya göre net bir şekilde İslamlaşmaktadır. Fakat PEGIDA tarafından Alman değerleri için bir tehdit olarak algılanan bu iddia realite ile bağdaşmamaktadır. 2016 verilerine göre Almanya'daki mevcut Müslüman nüfus, toplam nüfusun %6,1'ini oluşturmaktadır.³⁶ İstatistik temelli tahminlere göre Almanya'da 2030 yılında toplam 5,5 milyon Müslüman olacak ve bu sayı Alman nüfusunun %7'sini oluşturacaktır. Bu veriler ışığında, 14 yıllık süreçte Almanya'daki nüfus tahminen %0,9 oranında artacaktır. Buradan da anlaşılabacağı üzere PEGIDA'nın Almanya'nın İslamlaşması endişesi bir algıdan ibarettir. PEGIDA'nın ortaya çıktığı ve en çok destek bulduğu yer olan Saksonya eyaletinde yaşayanların %0,1'inin Müslüman olması da PEGIDA'nın iddiasının gerçeklikten uzak, toplumsal açıdan karşılığı olmayan bir söylem olduğunu göstermektedir.³⁷

PEGIDA, ilk dönemlerinde politik taleplerini dillendirme konusunda politika ve medya

elitlerine olan güvensizlikleri nedeniyle oldukça muhafazakâr davranmış, sempatanlarına medya ile muhatap olmamalarını tavsiye etmiştir.³⁸ Ancak PEGIDA zamanla bu konuda bir açılım göstermiş, hareketin lideri Lutz Bachmann gösterilerde yaptığı konuşmalarda öncelikle 2014'ün Aralık ayında PEGIDA'nın "19 Tez"ini ilan etmiş, ardından hareket tarafından farklı zamanlarda birkaç deklarasyon daha yayınlamış ve Şubat 2015'te 10 maddelik bir son talep listesi ilan edilmiştir.³⁹ Bu deklarasyonlar Batı'nın İslamlaşması temelinde medya ve politik düzene sert eleştiriler içermektedir. PEGIDA, sahip oldukları Alman kültürünün korunmasını, göçmen politikaları konusunda daha hızlı karar alınmasını, Alman hukuku ile sivil özgürlüklere saygı göstermeyen "paralel topluluklar"a karşı dikkatli olunmasını, sığınmacı alımının derhâl durdurulması ve Schengen Antlaşması'nın bir an önce askıya alınması⁴⁰ gibi somut tedbirler talep etmiştir.⁴¹ Hareket tarafından bu deklarasyonlarda görece normal bir dil kullanılmasına karşın ağızlarda ve pankartlarda çok daha sert ifadeler görülmüştür. PEGIDA

³⁵ Kemper, "AfD, PEGIDA and the New Right in Germany", 46.

³⁶ M. Nail Alkan, "Avrupa'da Yükselen İrkçilik: Pegida Örneği", *Akademik Bakış* 8, sayı 16 (2015): 285.

³⁷ "The Growth of Germany's Muslim Population," *Pew Research Center*, <https://www.pewforum.org/essay/the-growth-of-germanys-muslim-population/>, erişim 06.11.2020

³⁸ Dostal, "The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?", 525.

³⁹ Hans Vorlander, Maik Herold ve Steven Schaller, *PEGIDA and New Right-Wing Pupilism in Germany*, (Palgrave Macmillan, 2018), 12-13.

⁴⁰ PEGIDA's 10 Demands, http://www.tatjanafesterling.de/download/PEGIDA_10_demands_ENG.pdf, erişim 01.01.2021.

⁴¹ Dostal, "The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?", 525.

yöneticileri sert tepkilerden kaçınmak adına iyi planlanmış ve yumuşak görünen bir söylem stratejisi uygulamışlardır.

Söylemin muhatabı olarak PEGIDA destekçileri ve sempatizanları üzerine yapılan araştırmalar, bu kitlenin sosyoekonomik açıdan toplumun en altında bulunmadığını göstermektedir. Bu durum, genel olarak değişim talep eden insanların sosyoekonomik açıdan toplumun alt kesimleri olduğu algısı ile ters düşmektedir. Ayrıca, aşırı sağ partiler ekonomik kriz dönemlerinde bile ekonomik problemlerden ziyade kültürel değerlerden kaynaklanan sorunlara vurgu yapmaktadır.⁴² Bu durum da ekonomik açıklamaların aşırı sağ anlamak için yeterli olmadığını göstermektedir.

Saksonya eyaleti içerisinde ve Almanya genelinde görece orta-üst sınıfa mensup insanlar PEGIDA'ya sempati duymakta, protestolara katılmakta, internet üzerinden harekete dâhil olmaktadır. Daha somut bir örnekle hareketin ilk günlerinde yapılan bir çalışmaya göre ortalama PEGIDA destekçileri, iyi eğitilmiş, bir işi olan, erkek, ortalamanın üzerinde bir gelire sahip, 48 yaş civarında, dinî bir hareketle veya siyasi bir parti ile doğrudan bağlantısı olmayan kişilerdir. PEGIDA destekçileri kendilerini sağ-sol siyaset yelpazesinde "orta" olarak konumlandırmaktadırlar.⁴³ Buradan da görüleceği üzere, birtakım kanaatlerin aksine PEGIDA işsizlerden ve fakirlerden oluşan bir gençlik hareketi değildir. Dolayısıyla PEGIDA ile ekonomik krizler arasında doğrudan kurulan bağlantılar gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Aynı şekilde bu kişiler kendilerini siyaseten "orta" olarak tanımlamakta, kendilerini ne sağ ne de sol olarak görmemektedir.

ULUSAŞIRI BİR HAREKET OLARAK PEGIDA

PEGIDA, Almanya'da 1945'ten sonra kurulan en büyük aşırı sağ hareket olarak kabul edilmektedir. Fakat hareket Almanya ile sınırlı kalmamış, başta Almanca konuşan ve İskandinav ülkeler olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerine yayılmayı başarmıştır. Bu sıçrama öncelikle Avusturya ve Norveç'te gerçekleşmiştir.⁴⁴ PEGIDA her ne kadar Almanya'nın Dresden şehrinde ortaya çıkmış ve Alman kökenli bir hareket olsa da hareketin uluslararası boyutu oldukça önemlidir.

Ocak 2015'te protestocu sayısının zirveye ulaşmasının ardından düşüşe geçen PEGIDA, aynı yılın sonlarında gerçekleşen Suriyeli mülteci krizinin tüm Avrupa'yı etkilemesi ile diğer Avrupa ülkelerinde bir anda popülerite kazanmıştır. PEGIDA bu ilgiyi görmüş ve 13 Nisan 2015'te Hollandalı aşırı sağ siyasetçi Geert Wilders'ı Dresden'e keynote konuşmacısı olarak davet etmiştir. Bu daveti PEGIDA'nın ilk uluslararası hamlesi olarak değerlendirmek mümkündür. PEGIDA'nın ikinci yükseliş dönemi literatürde "ikinci dalga" olarak bilinmektedir. PEGIDA bu dönemde Müslümanları merkeze alan ve tüm Avrupa'yı kapsayan bir mülteci karşıtlığı benimsemiştir. Bu durum PEGIDA'nın sadece Almanya özelinde değil, aynı zamanda diğer Avrupa ülkelerinde de destekçi sayısının artmasına neden olmuştur. Ayrıca PEGIDA, deklarasyonlarında "Avrupa'da İslamlaşmaya ve Şeriata Hayır", "Avrupa'ya Göçe Hayır" maddelerine yer vererek kendisine Avrupa'yı korumayı bir görev edindiğini belirtmiştir.⁴⁵

PEGIDA'nın savunduğu değerlerin yanı sıra PEGIDA içerisindeki bazı önemli figürlerin

⁴² Alkan, "Avrupa'da Yükselen İrkcılık: Pegida Örneği", 277.

⁴³ Dostal, 527.

⁴⁴ Berntzen ve Weisskicher, "Anti-Islamic PEGIDA Beyond Germany: Explaining Differences in Mobilisation", 556.

⁴⁵ Berntzen ve Weisskicher, 558–59.

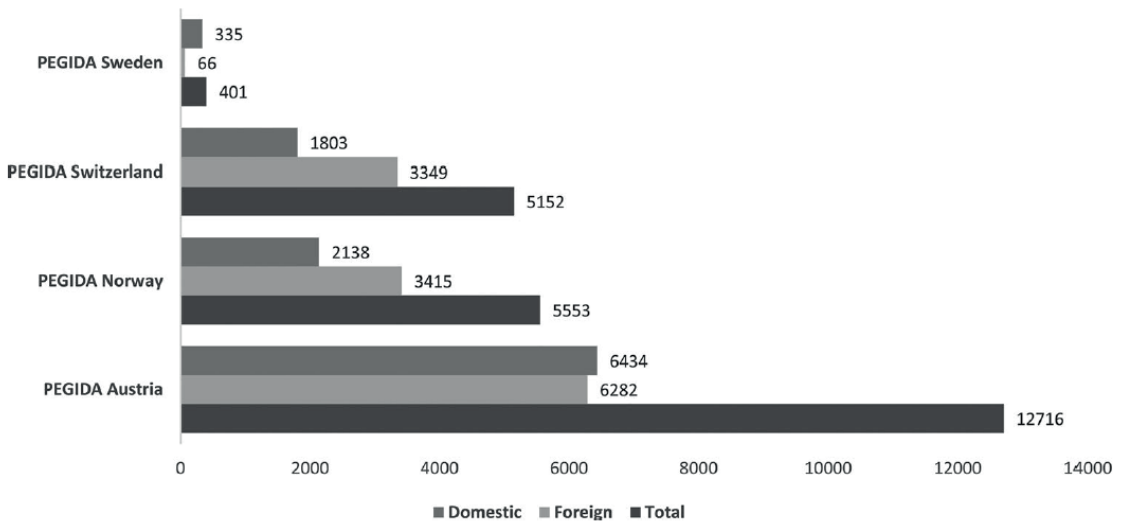
uluslararası bağlantıları olması da hareketin ulusaşırı bir yapıya bürünmesinde önemli bir etki oluşturmuştur. Paris merkezli Institut de la Democratie et de la Cooperation'dan Jurgen Elsasser bu isimlere örnek olarak verilebilir. Diğer bir örnek de Institute for State Policy'den⁴⁶ Gotz Kubitschek'tir. Kubitschek, PEGIDA'nın en önemli figürlerinden birisi ve PEGIDA'yı çeşitli organizasyonlarda temsil eden bir isimdir. Kubitschek'in aynı zamanda AfD'ye katılmak istediği ancak AfD içerisindeki transatlantik neoliberaler tarafından engellendiği iddia edilmektedir. Bu bağlantı nedeniyle AfD, bir PEGIDA Partisi olarak anılabilmektedir.⁴⁷

PEGIDA açısından uluslararasılaşma yoluyla daha fazla görünür olmak ve farkı kitlelerin dikkatini çekmek cazip olsa da bu yayılma seçim kaygılarından ötürü geniş halk kitlelerini rahatsız edecek söylemlerden kaçınmayı bir gereklilik olarak ortaya koymaktadır. PEGIDA'nın seçici bir söylem geliştirilmesi gerekliliğinin bir nedeni de aşırı sağ hareketlerdeki

yükselişe paralel olarak sağ karşıtı hareketlerin de reaksiyoner bir gelişme göstermesidir. Bu durum homojen bir aşırı sağ mümkün kılabilir. Hutter'a göre aşırı sağ isimler politik arenada ne kadar çok bulunursa sokaktaki aşırı sağın varlığı o kadar az olacaktır. Çünkü aşırı sağ politikacılar, neofaşist veya aşırı sağ şeklinde adlandırılan kitlelerle doğrudan bağ kurmak istemeyecek, onlarla yan yana gelmeyecektir.⁴⁸

PEGIDA karşıtı hareketlerdeki farkındalık artışı bağlamında Almanya'da olduğu gibi Avrupa'daki diğer ülkelerde de PEGIDA protestoları karşı protestolarla karşılanmıştır. Genellikle bu karşı protestolar, toplanan PEGIDA sempatanlarından sayıca çok daha fazla kişiyi barındırmıştır.

Halk nezdinde karşıt protestolar düzenlenirken devlet düzeyinde de çeşitli önlemler alınmış, İsviçre'de gösterilere yerel otoritelerce hiç izin verilmezken Norveç ve Avusturya'da gösterilere kısmi izinler verilmiştir. Sokaklar-



Kaynak: Lars Erik Berntzen ve Manes Weisskicher, "Anti-Islamic PEGIDA Beyond Germany: Explaining Differences in Mobilisation", *Journal of Intercultural Studies* 37, sayı 6 (2016): 563.

⁴⁶ Almanca aslı: Institut für Staatspolitik

⁴⁷ Kemper, "AfD, PEGIDA and the New Right in Germany", 46.

⁴⁸ Swen Hutter, *Protesting Culture and Economics in Western Europe. New Cleavages in Left and Right Politics* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2014), 138-39.

dan beklediğini bulamayan hareket Facebook üzerinden örgütlenmesine ağırlık vermiştir. PEGIDA, internet ortamında gerçekte olduğundan daha büyük görünmektedir. Bunun temel sebebi farklı PEGIDA sayfalarının birbirini desteklemesi ve aynı kişilerin birden çok sayfayı takip etmesidir. Örneğin, Almanya Leipzig Facebook sayfasının yerel bir üyesi aynı zamanda Vienna Facebook sayfasına da destek olarak, hareketin olduğundan daha kalabalık algılanmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede aşağıdaki veriler PEGIDA Facebook

sayfalarının ulusal ve uluslararası desteklerini ortaya koymaktadır.

PEGIDA'nın uluslararasılığını 2015'teki büyük mülteci krizi ile ilişkilendirmek mümkündür. Her ne kadar Avrupa genelinde aşırı sağ hareketlerde bir büyüme süregelse de PEGIDA gibi Dresden merkezli Alman kültürünü odak noktasında tutan bir hareketin Avrupa genelinde bu denli yankı bulmasını mülteci krizi ile açıklamak gerçeğe daha yakın görünmektedir.

Bölgesel ve küresel gelişmeler çerçevesinde sadece Avrupa'nın değil tüm dünyanın gündemini meşgul etmeyi başaran aşırı sağ hareketler, Avrupa özelinde İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan düzene karşı neredeyse bir tehdit düzeyine ulaşmıştır.

SONUÇ

Bölgesel ve küresel gelişmeler çerçevesinde sadece Avrupa'nın değil tüm dünyanın gündemini meşgul etmeyi başaran aşırı sağ hareketler, Avrupa özelinde İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan düzene karşı neredeyse bir tehdit düzeyine ulaşmıştır. Bu nedenle aşırı sağ, politika yapıcılarından araştırmacılara tüm kesimlerin artan dikkatlerini üzerine çekmektedir.

Aşırı sağ, fikir kökleri itibarıyla çok daha geçmişten beslen-se de esasen Sosyal Darwinizm odaklıdır. 19 ve 20. yüzyıllarda olgunlaşan, ırkları birbirinden net bir şekilde ayıran ve hayatı bu ırklar arasındaki bir mücadele olarak gören Sosyal Darwinizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra faşizm ve Nazizm çatısı altında zirve noktasına ulaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın kaybedenleri olan bu fikirler, uzun bir süre nispeten yerin altına itilmiş ancak tamamen yok olmamıştır. Avrupa'da savaş sonrasında kurulan düzenin işlemesi ile pek itibar görmeyen aşırı sağ fikirler ve politikacılar 11 Eylül, 2008 Ekonomik Krizi ve Suriye'deki iç savaşın etkisi ile gerçekleşen toplu göçlerin ardından çok daha görünür olmaya başlamıştır.

Avrupa genelinde hükümetlerin kurulmalarına ve yasama organlarının oluşmasına çeşitli

oranlarda katılım göstermeye başlayan aşırı sağ hareketler, toplumsal arenada da görünür-lüğünü artırmış, sivil hayatta dernekler kurulmuş, aşırı sağ fikirler medyada öncelikli gündemler arasında yer almaya başlamıştır. Örneğin Fransa'da Marine Le Pen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde neredeyse %34 oy almış ve Fransa'nın mevcut Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'a karşı ikinci turda kaybetmiştir. Hollanda örneğinde ise Geert Wilders öncülüğündeki Özgürlük Partisi, 2017 yılında yapılan seçimlerde Hollanda'nın ikinci en büyük partisi olarak toplam 150 sandalyelik parlamentoda 20 sandalye kazanmıştır.⁴⁹

Almanya'da ise AfD ve PEGIDA gibi oluşumlar Avrupa'nın diğer bölgelerindeki oluşumlara göre bir nebze daha dikkat çekmektedir. Bu dikkat iki açıdan önemlidir. Birincisi Almanya, Avrupa'da özellikle AB içerisinde lokomotif ülkelerden birisidir. Bu açıdan diğer ülkeleri etkileme kapasitesi daha yüksektir. İkinci olarak, 2013 yılında kurulan AfD, girdiği ilk seçimlerde neredeyse ulusal meclise girecek kadar oy toplamayı başarmış daha sonra Avrupa Parlamentosuna vekiller göndermiştir. Nihai olarak AfD, 2017 seçimlerinde Almanya Federal Meclisine girmiş ve 94 sandalye kazanmıştır. Bu hâli ile AfD, Almanya'nın üçüncü en büyük

⁴⁹ Göktuğ Sönmez ve Pinar Demirci, "The Rise of the Far-Right: Key Themes, Motivations and Mapping," *Center for Middle Eastern Studies*, <https://orsam.org.tr/en/the-rise-of-far-right-key-themes-motivations-and-mapping/>, erişim 14.09.2020.

partisi konumundadır. AfD ayrıca 2019 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde %10,8 oy alarak parlamentoda 11 sandalye edinmiştir.

2014 yılında kurulan PEGIDA ise çok kısa bir süre içerisinde hem Almanya'da toplumsal destek görmüş hem de Avrupa'nın diğer ülkelerine sıçramayı başarmıştır. Toplumsal karşılığı ve ulusaşırı yönleri ile önemli bir oluşum olan PEGIDA, kuruluşundan birkaç ay sonra 25 bin kişi ile gösteri yaparak tüm dikkatleri üzerine çekmiştir. PEGIDA, sadece Almanya'da değil aynı zamanda Avusturya, İngiltere, Fransa ve daha birçok Avrupa ülkesinde ya doğrudan PEGIDA ismi ile ya da dolaylı olarak başka isimlerle kardeş örgütlenmelere gitmiştir. PEGIDA'yı kayda değer kılan özelliklerinin sistem karşıtı bir hareket olarak hem toplumsal düzlemde önemli bir destek bulabilmesi hem de Avrupa geneline yayılarak ulusaşırı bir etki oluşturması olduğu söylenebilir.

PEGIDA, kendisini aşırı yakıştırmısından sakınmaya çalışsa bile aşırı sağ fikirlerle ortak noktaları olduğunu gizleyememektedir. Bunun en somut delili, PEGIDA'nın yayımlamış olduğu deklarasyonlardır. PEGIDA, bu metin-

ler ile kendisini "halk"ın temsilcisi, Hristiyan Alman kültürünün koruyucusu, Avrupa'yı İslamlaşmaktan korumak üzere ortaya çıkmış bir hareket olarak deklare etmiş; bu çerçevede uygulanması gereken politikaları belirtmiştir. PEGIDA kendisini temelde İslam karşıtlığı üzerine inşa etmiş, söylemini bu bağlamda geliştirmiştir. Nitekim, PEGIDA isminin açılımı "Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar"dır. Bu isim aynı zamanda hareketin ulusaşırı fikri özelliğine de vurgu yapmaktadır. PEGIDA kendi ifadesi ile sadece Almanya'yı değil, tüm Batı'yı İslamlaşmaktan kurtarmak istemektedir.

Sonuç olarak, İkinci Dünya Savaşı ile tarihin en büyük felaketlerinden birisini yaşayan Avrupa, bugün bu savaşa yol açan Nazizm ve faşizm ideolojileriyle aynı köklerden beslenen aşırı sağ ile yeniden tehdit hissetmektedir. Bu tehdit her ne kadar Avrupa kökenli olsa bile aslında tıpkı İkinci Dünya Savaşı'nın tüm dünyayı etkilemesi gibi tüm dünyayı ilgilendirmektedir. Bu nedenle aşırı sağ üzerine çok daha fazla odaklanılması ve kök gerekçeler ortaya konarak bu gerekçelere yönelik politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

NOTLAR

[illegible]



www.orsam.org.tr



[orsamorgtr](https://www.facebook.com/orsamorgtr)